

Robert Kotowski

Od redakcji = Editorial

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 26, 10-13

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OD REDAKCJI

Do rąk Czytelników trafia kolejny, 26 już tom Rocznika Muzeum Narodowego w Kielcach, zawierający najnowsze studia, materiały i komunikaty popularyzujące wyniki badań naukowych w zakresie wielu dziedzin związanych z działalnością muzeum. Wśród autorów prezentowanych w tomie materiałów są zarówno doświadczeni badacze, muzealnicy, jak również osoby młode początkujące, zdobywające pierwsze doświadczenia w zakresie badań i publikacji swych dokonań naukowych w różnych obszarach, stąd też duże zróżnicowanie tematyczne. Wiele miejsca w wydawnictwie poświęcone zostało postaciom związanym z regionem świętokrzyskim, Kielcami, przedstawicielom różnych epok, kultur, dziedzin życia. Nie oznacza to jednak, że zabrakło opracowań dotyczących muzealiów, architektury czy sztuki. Te, jak przystało na tego typu periodyk, zawsze zajmować będą znaczące miejsce wśród podejmowanej problematyki. Ambicją redakcji Rocznika jest by konsekwentnie popularyzować wiedzę na temat naszych obiektów, zbiorów a także działalności wystawieniowej czy konserwatorskiej. W tym duchu 26 tom Rocznika otwiera artykuł Jakuba Lewickiego, zatytułowany Pałac Biskupów Krakowskich w Kielcach na przestrzeni lat 1795-1864, poświęcony pracom remontowym związanym z dzisiejszą główną siedzibą Muzeum Narodowego, prowadzonym w okresie wskazanym w tytule. Autor przybliżył zakres tych prac, okoliczności i sposób ich prowadzenia, jak również specyfikę. Pozostając w kręgu muzealnych obiektów architektury, Monika Rosmanowska poświęciła swój artykuł pierwszej siedzibie Muzeum, XVIII-wiecznej Kamienicy pod Trzema Herbami, jej przeszłości, stanowi obecnemu i przyszłości. Powstaje tam Oddziału Muzeum Narodowego w Kielcach, Muzeum Dialogu Kultur, które w założeniu będzie miało charakter narracyjny i będzie nastawione na pokazywanie wszelkich przejawów dialogu kultur bez dominacji którejkolwiek nich.

Kolejne artykuły poświęcone zostały kilku postaciom, których wizerunki pośród wielu innych wspaniałych malowideł można zobaczyć we wnętrzach kieleckiego pałacu i galerii malarstwa Muzeum Narodowego. Daria Dyktyńska w oparciu o dostępne źródła podjęła się próby przybliżenia sylwetki Macieja Sołtyka i jego działalności sejmikowej, jako wojewody sandomierskiego. Jego portret, nieznanego autorstwa, powstały ok. 1775 roku zdobi ściany Sieni Górnej pałacu. Eksploatacja źródeł pozwoliła autorce stworzyć dokładny wykaz sejmików, w których uczestniczył Maciej Sołtyk, notabene blisko spokrewniony z jednym z rezydentów pałacu biskupiego – biskupem krakowskim Kajetanem Sołtykiem.

Także piszący te słowa w swym artykule przybliży sylwetkę prezentowaną na jednym z cennych malowideł. Zarysowuje po krótkce losy Józefy Olszewiczowej z Oderfeldów, bohaterki pochodzącej z 1897 roku obrazu Józefa Pankiewicza zatytułowanego Portret dziewczynki w czerwonej sukience i będącego ozdobą galerii malarstwa. Okoliczności powstania tego dzieła, przykładu polskiego symbolizmu, jak również fakty z życia pozującej dziewczynki i jej rodziny składają się na treść artykułu, który stanowi przyczynek do dalszych badań i kolejnych opracowań poświęconych życiu bohaterki obrazu i jej rodziny.

O bohaterce innego obrazu pisze Bożena Sabat. W tekście Romantyczna i nieznana. Rzecz o Ludwice Groppler, przybliży niezwykle ciekawą sylwetkę Ludwicy Groppler, sportretowaną przez Rafała Hadziewicza prawdopodobnie w Krakowie w latach 40. XIX w. Autorka w barwny sposób kreśli losy wszechstronnie wykształconej pianistki, kompozytorki, siostry malarza Jana Nepomucena Głowackiego..

Z tematyką malarstwa związane są także kolejne artykuły, przybliżające z kolei sylwetki artystów i ich twórczość. Magdalena Tarnowska w artykule Wizja Palestyny w malarstwie Adolfa Behrmana. Pomiędzy Orientem a Syjonizmem ujawnia ciekawe wątki z życia malarza, który działał w Łodzi i należał do pokolenia artystów żydowskich, rozpoczynających karierę w początkach XX w. Autorka wprowadza czytelnika w świat jego pasji, inspiracji, ukazując kierunki rozwoju jego twórczości. W przypadającą rocznicę setną rocznicę śmierci Franciszka Kostrzewskiego (1826-1911) warszawskiego malarza, rysownika, ilustratora i pedagoga związanego w młodości z regionem świętokrzyskim i Kielcami, Anna Myślińska, w artykule Kieleckie lata Franciszka Kostrzewskiego w świetle Pamiętnika (1891), zaprezentowała sylwetkę tego artysty i jego losy.

Od „szarej myszki” do „szarej eminencji” Oblęgorka. Maria Luta - gospodyni Henryka Sienkiewicza, w świetle zachowanych wspomnień to artykuł Łukasza Wojtczaka, poświęcony osobie gospodyni w domu Henryka Sienkiewicza w Oblęgorku, pozwalający poznać wiele ciekawostek związanych z pisarzem i kręgiem jego najbliższych. Maria Luta, jako młoda dziewczyna znalazła pracę pokojówki i kucharki w warszawskim mieszkaniu noblisty, gdzie zdobyła duże zaufanie domowników, a po otrzymaniu przez Sienkiewicza Oblęgorka, została jego gospodynią, a z czasem stała się pełnoprawnym członkiem rodziny.

Magdalena Śniegulska-Gomuła w artykule Kapa fundacji biskupa Jakuba Zadzika w kościele parafialnym w Bodzentynie kreśli wiele i nieznanych dotąd ciekawostek dotyczących nie tylko XVII-wiecznej szaty liturgicznej, ale także licznych tkanin o analogicznych wzorach, innych fundacji biskupich. Jest to jednocześnie

okazja do porównania wyposażenia kościoła w Bodzentynie, skąd pochodzi szata, ze świątyniami tej samej prepozytury w Itży i Kunowie.

Rocznik Muzealny to także miejsce dla komunikatów i opracowań dotyczących działalności wystawiennej Muzeum Narodowego. O małych wystawach etnograficznych, jako formie popularyzacji sztuki ludowej regionu świętokrzyskiego pisze Janina Skotnicka. Autorka zwraca uwagę, że pokazy prezentujące doroczne obrzędy, popularne tematy w polskiej sztuce ludowej, wyroby rzemiosła ludowego, odświętny strój chłopski czy dorobek artystyczny współczesnych twórców związanych z Ziemią Świętokrzyską stanowią doskonale uzupełnienie problematyki stałej ekspozycji i często punkt wyjścia do cieszących się ogromną popularnością zajęć edukacyjnych prowadzonych w tym zakresie w Muzeum Narodowym w Kielcach.

W kręgu muzealnych ekspozycji, dotykając jednak nieco innych zagadnień, niezwykle ciekawych bo dotyczących konserwacji dzieł sztuki, pozostaje Małgorzata Misztal. W tekście *Obrazy Rafała Hadziewicza z okresu stypendium zagranicznego* – uwagi dotyczące budowy technicznej i problematyka konserwatorów na podstawie prac z kolekcji Muzeum Narodowego w Kielcach dzieli się z czytelnikami spostrzeżeniami z prac konserwatorskich prowadzonych w ramach przygotowań do planowanej na rok 2014 monograficznej wystawy malarstwa Rafała Hadziewicza. Od kilku już lat trwają prace przygotowawcze wśród których pracownia konserwatorska wykonuje szereg zabiegów konserwatorskich obiektów przeznaczonych do ekspozycji, a zebranych w Muzeum Narodowym w Kielcach. Pozwala to prowadzić ciekawe obserwacje i zgłębiać tajniki warsztatu artysty.

Wiele tajemnic kryją wciąż dzieje kultury materialnej regionu stanowiąc ważny obszar badań, których wyniki bezsprzecznie zasługują na upowszechnienie. Tym bardziej cieszy, że w niniejszym tomie znalazło się opracowanie Jolanty Gągorowskiej-Chudobskiej *Cmentarzysko kultury tużycykiej z Łopuszna w powiecie kieleckim*, w którym autorka prezentuje najnowsze obserwacje i ciekawostki z prowadzonych prac badawczych.

Zakresem tematycznym pozostającym wciąż w kręgu dużego zainteresowania historyków, historyków sztuki, muzealników jest problematyka mniejszości narodowych i różnorodności kultur na przestrzeni wieków. Kulturze żydowskiej, przepisom religijnym, zasadom funkcjonowania gmin, a także instytucji, określonych funkcji i zawodów poświęcony został artykuł Marka Maciągowskiego *Religijne aspekty funkcjonowania żydowskiej gminy wyznaniowej w Chęcinach w okresie międzywojennym*. Autor nakreślił w nim wiele nieznanych dotąd faktów i ciekawostek z życia przedstawicieli mniejszości zamieszkującej w znacznej liczbie nasz region.

W zakończeniu pierwszego działu *Rocznika* poruszona została tematyka związana z bohaterami literackich oddziałów Muzeum Narodowego w Kielcach. Związki Henryka Sienkiewicza z Krakowem i jego mieszkańcami i przyjaciółmi noblisty analizuje Agnieszka Lasek-Kowalska, zaś Sylwia Zacharz pisze o ciekawostkach z kręgów Stefana Żeromskiego w tekście - *Kuzyn Żeromskiego*. Stanisław Piotun Noyszewski i jego *Powstańcy*

Signum temporis muzeów XXI wieku stały się nowoczesne rozwiązania multimedialne i informatyczne, stąd w niniejszym tomie *Rocznika* kilka kart poświęcono tym zagadnieniom. A na nich o nowatorskich projektach, które znalazły swoje prototypowe realizacje w Muzeum Narodowym w Kielcach, pisze Wojciech Pazik. Autor przybliży czytelnikom przebieg opracowywania i realizacji procesu multimedializacji obiektu zabytkowego. Wykorzystanie w muzealnictwie najnowocześniejszych technologii informatycznych i internetowych uzupełniających ekspozycje niesie ze sobą także zmiany w innych obszarach. Zmienia się język, o czym w artykule *Muzea Narodowe w Wikipedii*. *Struktura i język komunikatu* pisze Agnieszka Masny. Autorka poddaje analizie strony Wikipedii poświęcone polskiemu muzeum narodowym i występujące tam zjawiska stylistyczne, będące wyrazem celowego kształtowania wypowiedzi.

Obok wymienionych już tytułów artykułów i komunikatów w tomie znalazły się również recenzje kilku wydawnictw, a także ciekawe opisy eksponatów ze zbiorów własnych Muzeum Narodowego w Kielcach, które w ciągu 2011 roku prezentowane były na stronie internetowej muzeum, jako obiekty tygodnia.

Wierzę, że niniejszy tom *Rocznika* muzealnego pozwoli naszym stałym, ale ufam, że także nowym czytelnikom, znaleźć pośród różnorodnych tekstów zawartych w opracowaniu te najbardziej odpowiadające indywidualnym zainteresowaniom. Życząc dobrej lektury, wszystkim, którzy sięgną po to wydawnictwo, pozostaję z nadzieją, że po raz kolejny udało się autorom przygotować niezapomnianą ucztę duchową z książką, muzeum, historią i sztuką.

dr Robert Kotowski
Dyrektor Muzeum Narodowego
w Kielcach

EDITORIAL

Our readers are just receiving another, the 26th volume already of *The National Museum in Kielce Yearbook* which contains the latest studies, papers and reports on the results of research in various fields of the Museum's activity. Among the authors are experienced scholars and museologists as well as beginners getting their feet wet in the realm of scientific research and publication; hence the whole gamut of topics here. The yearbook grants lots of space to people connected with Kielce and the świętokrzyski region, representing various epochs, cultural milieux and walks of life. It does not mean, though, that materials concerning museum collections, architecture or art have been neglected. These, as befits such a periodical, will always find a significant place within the issues taken. The editors of the annual wish to consistently propagate the knowledge of our objects and collections as well as our exhibition and restoration activities. Thus, *Yearbook 26* opens with a paper by Jakub Lewicki, "The Cracow Bishops' Palace in Kielce in the years 1795-1864", devoted to the restoration works carried out during the mentioned period on the edifice which is presently our Museum's main place of residence. The author describes the range of the works, their context, character and specificity. Monika Rosmanowska, remaining on the topic of architecture objects, dedicates her article to the first seat of our Museum, the nineteenth-century "Three Coats of Arms" House, its past, its present state and the future. The Museum of Dialogue Between Cultures, a division of The National Museum in Kielce, is being established there; it will have a narrative character and will be set on allowing any manifestations of the dialogue between cultures with none of them as dominating.

A number of papers are devoted to people whose portraits – among many other magnificent paintings – can be seen in the Palace and in the picture gallery of the National Museum in Kielce. Daria Dyktyńska, basing on the accessible sources, attempts to throw light on the person of Maciej Sołtyk, the governor of the Sandomierz province, and his activity at provincial assemblies. His portrait, by unknown painter ca. 1775, graces the walls of the Palace's Upper Hall. The thorough source analysis has enabled the author to make an exact list of provincial assemblies attended by Maciej Sołtyk, who, incidentally, was a close relative of one of the Palace's residents, Kajetan Sołtyk, bishop of Cracow.

Also the undersigned describes in his paper a person portrayed in one of the precious paintings. He sketches out vicissitudes of life of Józefa Olszewicz née Oderfeld, the heroin of the 1897' work by Józef Pankiewicz titled *Portrait of a Girl in a Red Dress*, which is the pride of our pinacotheca. The circumstances that accompanied the creation of the picture, which is a prominent example of Polish symbolism, as well as the facts from lives of the depicted girl and her family make the content of the article, contributive to further research and studies on Józefa Olszewicz and her kinfolk.

Another portrayed individual is the subject of Bożena Sabat's text. In her "Romantic and Unknown: The Story of Ludwika Groppler" she presents a remarkable figure of Ludwika Groppler, painted by Rafał Hadziewicz probably in the 1840s' Cracow. The author tells a vibrant story of the broadly educated pianist, composer, and a sister of the artist Jan Nepomucen Głowacki.

The art of painting makes a motif of two other texts in which artists themselves and their works are presented. In her paper "A Vision of Palestine in Adolf Behrman's Painting" – *Between Orient and Zionism*, Magdalena Tarnowska reveals some interesting moments of the painter's life who worked in Łódź and belonged to the generation of Jewish artists starting their careers in the early 1900s. The author introduces the reader into the world of Behrman's passions and inspirations, showing the directions of his artistic evolution. On the occasion of the hundredth death anniversary of Franciszek Kostrzewski (1826-1911), a Warsaw painter, draughtsman, illustrator and educator, who in his youth had strong relationships with Kielce and the Świętokrzyski region, Anna Myślińska, in the article "The Kielce Years of Franciszek Kostrzewski in the Light of His Memoirs (1891)", presents a profile of the artist and his life story.

"From Plain Jane to the Éminence Gris of Obłęgorek. Maria Luta – Henryk Sienkiewicz's Housekeeper in the Light of Recorded Memories" is Łukasz Wojtczak's paper dedicated to the housekeeper of Henryk Sienkiewicz's estate in Obłęgorek. It contains plenty of anecdotes connected with the writer and his closest relatives. Maria Luta, as a young girl, was employed as a chambermaid and a cook at Sienkiewicz's dwelling in Warsaw, and when the Nobel Laureate was granted Obłęgorek, she became his housekeeper and then – a rightful member of the family.

"The Cope of Bishop Jakub Zadzik Foundation at Bodzentyn Parish Church" by Magdalena Śniegulska-Gomuła delivers a lot of intriguing and hitherto unknown information on the seventeenth-century liturgical vestment and also on many other mantles and cloaks with similar patterns, of other episcopal foundations. The text gives us the opportunity to compare the accessories of the Bodzentyn church, whence the cope takes its origin, with the temples of the same bishopric see in Iżża and Kunów.

The Yearbook also includes reports and surveys on our Museum's exhibition activities. Janina Skotnicka

writes about small ethnographic exhibitions as a form of promoting the folk art of the świętokrzyski region. The author proves that the permanent exhibition may be complemented with presentations of annual rituals, popular motifs in Polish folk art, craftsmanship products, festive peasant garment or contemporary artifacts made by the artists associated with the Świętokrzyski Land; such presentations often make a starting point for educational workshops and lessons provided by the Museum, which are very popular with visitors.

Małgorzata Misztal, while remaining within the same thematic circle of museum exhibitions, touches a bit different - and very interesting - issues connected with conservation of works of art. In her text titled "Rafał Hadziewicz's Paintings from the Period of His Scholarship Abroad. Remarks on the Technical Structure and Conservatory Problems on the Basis of Works from the Collection of the National Museum in Kielce" she acquaints the readers with preparations for a monographic exhibition of Hadziewicz's paintings to be held in 2014. Such preparations have lasted for several years, and our restorers are working on the objects designated for the exhibition and collected in the National Museum in Kielce, which allows interesting observations and fathoming the secrets of the artist's technique.

A lot of secrets still lie hidden in the history of material culture of the region. Dealing with it makes an important field of research the results of which undoubtedly deserve dissemination. It is all the more enjoyable that this volume includes Jolanta Gągorowska-Chudobska's paper on "The Burial Ground of the Lusatian Culture of Łopuszno in the Kielce district", in which the author presents the latest observations and curiosities connected with the research being done.

The subject that still arouses interest of historians, art historians and museologists is the problem of national minorities and cultural differences over the centuries. Marek Maciągowski's "Religious Aspects of Functioning of the Jewish Community in Chęciny during the Interbellum" is devoted to Jewish culture and religious regulations as well as to ruling principles of communities, institutions, social standings and various professions among the Jewry. The author acquaints us with many so far unknown facts and peculiarities from the life of the minority whose numerous members used to inhabit our region.

In the conclusion of the Yearbook's Part One the focus is on the prominent figures of our Museum's literary divisions. Henryk Sienkiewicz's associations with Cracow, its inhabitants and the writer's friends are scrutinized by Agnieszka Lasek-Kowalska; and Sylwia Zachar zooms in on Stefan Żeromski's milieu in her text "Żeromski's Cousin. Stanisław Piotun Noyszewski and His Insurgents".

Modern multi-medial implementations have become the *signum temporis* of the twenty-first-century museums, and that is why this volume leaves some space for the matter in question. Wojciech Pazik writes here about innovative projects that have found their prototypic applications in the National Museum in Kielce. The author explains how the process of multimedialization of a historic object is elaborated and realized. The use of the latest IT and the Internet achievements in museology implies changes in other areas, too, for instance in the realm of language – and this is what Agnieszka Masny writes about in her article "National Museums in Wikipedia. The Structure and the Language of Communication". The author analyzes the Wikipedia pages devoted to Polish national museums and stylistic phenomena which appear there as a result of intentional shaping of statements.

Apart from the above mentioned articles and reports, Yearbook 26 includes several book reviews as well as interesting descriptions of the exhibits from our Museum's own collection. Throughout 2011 the exhibits have been presented on the Museum's web site as "objects of the week".

I do believe that this volume will let our regular – and also new! – readers find among various texts the ones which best correspond with their individual interests. Have a good read! And I hope that once again our authors managed to prepare an unforgettable feast for the spirit – with book, museum, history and art.

Dr. Robert Kotowski
The Director of the National Museum
in Kielce